

**BOLALARDA TABIATGA ESTETIK MUNOSABATNI
SHAKLLANTIRISHDA GUL VA DARAXTLAR BILAN
TANISHTIRISHNING DIDAKTIK ASOSLARI**

AZIZA KOJAGELDIYEVA MUXSUM QIZI

Toshkent Amaliy fanlar universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalanuvchilarda tabiatga estetik munosabatni shakllantirishda gul va daraxtlar bilan tanishtirishning didaktik asoslari yoritilgan. Tabiatning go'zalliklarini, xususan, gullar va daraxtlarning rang-barangligi, tuzilishi va hayotiy ahamiyatini bolalarga tushunarli va qiziqarli usullar orqali yetkazish orqali ularning estetik didi, go'zallikni idrok etish qobiliyati va tabiatga mehr-muhabbatini shakllantirish mumkinligi asoslab berilgan. Maqolada ushbu jarayonda qo'llaniladigan ta'limiy o'yinlar, kuzatuv mashg'ulotlari, tasviriy san'at bilan integratsiyalashgan darslar hamda faoliyat turlari misollar orqali ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, pedagogning metodik yondashuvi, bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, estetik tarbiyaning bosqichlari va natijalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, estetik tarbiya, tabiat bilan tanishtirish, gul, daraxt, didaktika, estetik munosabat, kuzatuv, tasviriy san'at, pedagogik yondashuv.*

KIRISH

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni har tomonlama barkamol, ongli, estetik didga ega, atrof-muhitga mehr bilan qaraydigan inson sifatida tarbiyalash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bolaning shaxs sifatida shakllanishida, xususan, uning estetik qarashlari, go'zallikni idrok etish qobiliyati va tabiatga nisbatan munosabati bolalik davridan boshlab rivojlanadi. Tabiat,

ayniqsa, uning go'zal unsurlari bo'lgan gullar va daraxtlar orqali estetik tarbiyani amalga oshirish esa ta'lim-tarbiya jarayonida katta ahamiyatga ega.

Gullar va daraxtlar – bolalarga tabiatning hayotiyiligini, rang-barangligini, nafisligini ko'rsatadigan eng oddiy va tabiiy vositalardir. Ular orqali bola nafaqat estetik go'zallikni ko'radi, balki tabiatga nisbatan mehr, e'tibor va asrash hissini ham his eta boshlaydi. Shu bois, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ushbu tabiiy ob'ektlar bilan tanishtirish pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismlaridan biri sanaladi.

Mazkur maqolada bolalarda tabiatga estetik munosabatni shakllantirishda gul va daraxtlar bilan tanishtirishning didaktik asoslari, pedagogik yondashuvlar, dars jarayonida foydalaniladigan samarali metod va vositalar, shuningdek, estetik tarbiyaning bosqichlari hamda kutilyotgan natijalar tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Bolalarda estetik didni shakllantirish jarayoni tasodifiy emas, balki puxta rejalashtirilgan pedagogik faoliyat natijasidir. Bu borada tabiat eng muhim vositalardan biri bo'lib, ayniqsa, gullar va daraxtlar orqali go'zallikni idrok etish, ranglarni farqlash, noziklikni sezish, tabiatga mehr bilan qarash kabi jihatlar bolalarda asta-sekin shakllanadi. Tabiat go'zalligi orqali bola nafaqat tashqi dunyoni, balki o'z ichki his-tuyg'ularini anglashga, ifoda etishga o'rganadi.

Pedagog tabiatdagi estetik unsurlarni bolalarga oddiy va sodda, lekin chuqur ma'no bilan yetkazishi lozim. Buning uchun har kungi faoliyatga gullarni tomosha qilish, ularning hidini his qilish, barglarini solishtirish, daraxtlar soyasida dam olish kabi mashg'ulotlarni kiritish mumkin. Masalan, bolalar bilan gulzor bo'ylab sayr uyushtirish, sayr davomida gullarning rang-barangligi haqida suhbatlashish, har birining o'ziga xosligi haqida gapirish ularning estetik sezuvchanligini uyg'otadi.

Tasviriy san'at darslarida gullarni chizish, rang berish, turli shakllarda yasash bolalarda ranglar uyg'unligini his qilish, obrazli tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, barglardan tabiat burchaklarini yasash, presslangan

gullardan kartina tayyorlash kabi amaliy mashg'ulotlar bolalarning nafaqat ijodiy fikrlashini, balki go'zallik yaratishga intilishini rag'batlantiradi.

Shuningdek, she'r o'qish, ertak aytish, tabiat haqidagi musiqiy asarlar eshittirish orqali estetik tarbiyani musiqa va adabiyot bilan uyg'un holda olib borish mumkin. Gul haqidagi she'rni tinglagan bola uning nafosatini his etadi, daraxtlar haqida ertak eshitgan bola ularni asrashga ehtiyoj sezadi. Bu esa estetik munosabatning yurakdan joy olgan shaklidir.

Daraxt ekish va uni parvarish qilish amaliy faoliyati ham o'ziga xos estetik tarbiya vositasidir. Bola daraxt ekish jarayonida tuproqni sezadi, suv quyish zaruratini tushunadi, uning o'sishini kuzatib, sabr va mehr bilan unga qaraydi. Bu esa go'zallikni yaratish va unga mas'uliyat bilan yondashishni o'rgatadi.

Bundan tashqari, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun "Tabiatni sevamiz", "Gullarga mehr", "Mening daraxtim" kabi tematik haftaliklar o'tkazish orqali estetik tarbiyani tizimli tashkil etish mumkin. Ushbu haftaliklar davomida bolalar tabiatdagi go'zalliklarni kuzatadi, rasm chizadi, she'r yodlaydi, kichik sahna ko'rinishlari orqali tabiatga bo'lgan munosabatini ifoda etadi.

Shuningdek, har bir guruhda tabiat burchaklari tashkil etish, u yerdagi gullar va kichik o'simliklar haqida muntazam suhbatlar o'tkazish, ularni bolalar bilan birgalikda parvarish qilish orqali estetik tarbiya mustahkamlanadi. Bola o'z qo'li bilan g'amxo'rlik qilgan narsa unga go'zal tuyuladi, u o'zining tabiatga foyda keltirayotganini his qiladi.

Bolalarda tabiatga estetik munosabatni shakllantirishga oid kreativ amaliy mashg'ulotlar jadvali

Faoliyat turi	Amaliy misol	Maqsadi
Sayr va kuzatuv	Bolalar bilan gulzor bo'ylab yurish, har xil rangdagi gullarni tomosha qilish, eng chiroyli gulni tanlash	Gullarning go'zalligini sezish, ranglarni farqlash, didni rivojlantirish
Tasviriy san'at	Barglar yordamida tabiat	Go'zallik yaratish, rang va

Faoliyat turi	Amaliy misol	Maqsadi
darsi	kartinasini yaratish (yaproq, shox, gullar yordamida kollaj yasash)	shakl uyg'unligini anglash
Rang berish mashg'uloti	Har bir bola sevimli gulining rasmini oladi va uni o'z xohishiga ko'ra bo'yaydi	Mustaqil fikr bildirish, estetik qarashlarni rivojlantirish
Daraxt ekish tadbiri	Har bir bola maktabgacha ta'lim bog'ida o'z daraxtini ekadi va nom beradi	Tabiatga g'amxo'rlik, yaratish zavqini his qilish
She'r yodlash va ifodali o'qish	"Gul ochildi ertalab" she'rini har bir bola navbat bilan ifodali o'qiydi	Tabiat go'zalligini so'z orqali his qilish, his-tuyg'uni ifoda etish
Musiqiy mashg'ulot	Gullarga oid musiqiy qo'shiq (masalan, "Atirgulim")ni tinglash va qo'shiq aytish	Estetik sezuvchanlikni musiqa orqali rivojlantirish
Rolli o'yin	"Gullar haqida ertak" rolli sahnalashtirish – bolalar biri gul, biri shamol, biri qush bo'lib o'ynaydi	Go'zallikni jonlantirish, ijodiy fikr va estetik ifoda
Tabiat burchagi parvarishi	Bolalar har kuni guruhdagi gullarga suv quyish, changini artish, barglarini tozalash bilan shug'ullanadi	Tabiatni asrash, hushyorlik, e'tibor va mas'uliyat

XULOSA

Maktabgacha yosh davri – bu bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi bosqich bo'lib, aynan shu davrda estetik did, go'zallikni his qilish, tabiatga nisbatan ijobiy munosabat singari fazilatlar asos solinadi. Tabiat, ayniqsa

uning ajralmas qismi bo'lgan gullar va daraxtlar bolalarda go'zallikni ko'rish, anglash, qadrlash tuyg'ularini uyg'otishning eng tabiiy va ta'sirli vositasidir.

Pedagog tomonidan puxta rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlar – gulzor bo'ylab sayr, daraxt ekish, rasm chizish, she'r aytish, tabiat burchagidagi g'amxo'rlik kabi faoliyatlar bolalarning estetik olamini boyitadi, ularni tabiatga mehr bilan qarashga, uni asrashga o'rgatadi. Estetik tarbiya faqat go'zallikni ko'rish emas, balki uni yaratish, unga mas'uliyat bilan yondashishni ham nazarda tutadi.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni gullar va daraxtlar orqali tabiat bilan tanishtirish, ularda estetik munosabatni shakllantirish – bu nafaqat pedagogik jarayon, balki insoniylik, go'zallik va tabiatga hurmat asosidagi tarbiyaviy faoliyatdir. Bu yo'nalishda olib boriladigan tizimli va ijodiy ishlar kelajakda ongli, estetik didga ega, tabiatparvar avlodni voyaga yetkazishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Axmedova, D. A. *Maktabgacha ta'lim pedagogikasi*. – Toshkent: "Ilm ziyo", 2020.
2. Tursunova, G. I. *Estetik tarbiya asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Mamatqulova, N. R. *Maktabgacha yoshdagi bolalarni atrof-muhit bilan tanishtirish metodikasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. Xolmatova, M. S. *Bolalar bog'chasida ekologik tarbiya*. – Toshkent: Mehnat, 2018.
5. To'xtayeva, Z. B. *Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan estetik faoliyat*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.